

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BUXGALTERIYA HISOBINI AVTOMATLASHTIRISHNING ROLI VA AHAMIYATI

Teshaboyev Jamshidbek

Andijon iqtisodiyot va qurilish instituti
Buxgalteriya hisobi va bank ishi kafedrasasi asissenti

ANNOTATSIYA

Maqolada raqamli texnologiyalarni rivojlantirish sharoitida buxgalteriya hisobida ro'y berayotgan o'zgarishlarning dolzarbligi, xo'jalik yurituvchi sub'ektlar tomonidan yangi boshqaruv texnologiyalarini izlash, raqobatbardosh ustunlikka erishish va shakllantirish zarurligi bayon etilgan.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, raqamlashtirish, buxgalteriya, bulutli texnologiyalari, ma'lumotlar bazasi, axborot texnologiyalari.

Bugungi kunda faoliyatning turli sohalarida, xususan, buxgalteriya hisobida ilg'or axborot texnologiyalaridan foydalanish masalasi tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda, bu esa har qanday ob'ektni boshqarish tizimining asosiy tarkibiy qismi hisoblanadi. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi zamonaviy axborot va telekommunikatsiya texnologiyalarini takomillashtirishni talab qiladi, bu esa buxgalteriya hisobi uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Axborot texnologiyalaridan foydalanish xarajatlarni kamaytirish, inson omili ta'sirinikamaytirish va ishni tezlashtirish orqali tashkilotlarning raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi.

Shu bilan birgalikda, bozor iqtisodiyoti sharoitida deyarli barcha tarmoq va sohalarida ishlab chiqarishni modernizatsiyalash, texnik va texnologik jihatdan qayta jihozlash tadbirlarining keng ko'lamda amalga oshirilishi raqobatdosh mahsulotlar ishlab chiqarish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Dunyo iqtisodiyotining yuqori sur'atlarda rivojlanishi hamda uning xususiyatlari korxonalar faoliyatining professional yondashuvni talab qiladi.

Zamonaviy jamiyatda axborotni qayta ishlash texnologiyasining asosiy texnik vositasi shaxsiy kompyuterdir. Ko'pgina tashkilotlarda buxgalteriya hisobi ma'lumotni qulay saqlash, hujjatlar va hisobotlarni yaratish, buxgalteriya ma'lumotlarini tahlil qilish uchun mo'ljallangan maxsus dasturiy mahsulotlar yordamida amalga oshiriladi. Ular buxgalterlarga bir — biriga bog'liq bo'lgan buxgalteriya bo'limlarini boshqarishga imkon beradi va rahbar xodimlar dolzarb ma'lumotlarga kirish va boshqaruv qarorlarini qabul qilishlari mumkin. Buxgalteriya hisobi avtomatizatsiyasi

buxgalterlarning ishini sezilarli darajada osonlashtiradi va axborotni qo'lda qayta ishlashga nisbatan quyidagi afzalliklarni beradi:

- asosiy hujjatlardagi rekvizitlarni avtomatik to'ldirish;
- katta hajmdagi ma'lumotlarni tezda qayta ishlash;
- analitik ma'lumotlarni idrok qilish uchun qulay bo'lgan shaklda taqdim etish (diagrammalar, grafikalar, jadvallar);
- hisobot registrilarini shakllantirish (hisob-kitob-to'lov bayonnomalari, aylanmabalans varaqalari, kassa kitobi);
- qog'oz tashuvchilar sonini kamaytirish;
- boshqaruv va bo'ysunuvchilar, tashkilot bo'linmalari o'rtasida darhol ma'lumot almashish;
- arifmetik xatolarni istisno qilish;
- nazorat qiluvchi davlat organlari va banklar bilan onlayn muloqot;
- qonunchilikni o'zgartirishga tezkor javob berish qobiliyati.

Bugungi kunda buxgalterlik ma'lumotlarini qayta ishlash uchun ko'plab dasturiy mahsulotlar mavjud. Buxgalteriya dasturini kerakli imtiyozlarga muvofiq baholash mumkin bo'lgan mezonlar:

1. Funktsional to'liqlik.
2. Normativ hujjatlardagi o'zgarishlarga, hisobot shakllariga, hisob-kitob qoidalariga va hokazolarga qarab, dasturiy mahsulotlarni o'z vaqtida yangilashni o'z ichiga olgan kompleks xizmat.
3. Tizimning qulayligi. Dasturning intuitiv interfeysiga, tezkor ishga tushirish imkoniyatlariga va dasturni mustaqil o'rganishga alohida e'tibor berilishi kerak.
4. Texnik qo'llab-quvvatlash.
5. Yetkazib beruvchining professionalligi.
6. Bir vaqtning o'zida bir nechta mahalliy tarmoqlarda bir vaqtning o'zida bitta ma'lumotlar bazasi bilan ishlashga imkon beruvchi masofaviy ish qobiliyati.
7. Avtomatlashtirishning asosiy vazifasi tizimga ma'lumotlarni bir marta kiritishdir, shuning uchun dasturni tanlash mezonlari ma'lumotlar almashinuvi va sinxronizatsiya mavjudligi.
8. Biznesni rivojlantirish va yangi buxgalteriya tizimlarini joriy etishga moslashish qobiliyati.
9. Axborotni himoya qilish.
10. Taqdim etilgan buxgalteriya talablarini kengaytirish va hal qilinadigan vazifalar hajmini oshirishga moslashish qobiliyati.
11. Dasturiy mahsulot narxi.

Bugungi kunda buxgalteriya dasturlarini etkazib berishda etakchi kompaniya 1C firmasi hisoblanadi. Firma maxsuloti "1C: BUXGALTERIYA HISOBI" tashkilotning

o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda buxgalteriya siyosatining parametrlarini sozlash, dastlabki hujjatlarni yaratish, hisobotlarni tuzish, tashkilotlarda buxgalteriya hisobi talablariga muvofiq kataloglarni sozlash imkonini beradi .

Bulutli texnologiyalarni buxgalteriya hisobida qo'llash. Bugungi kunda eng mashhur raqamli texnologiyalardan biri bulutli texnologiyalardir. Bulutli texnologiyalar Internet xizmati sifatida xotira yoki hisoblash kuchi kabi kompyuter resurslarini taqdim etishni nazarda tutadi. Ushbu texnologiyadan foydalanishning o'ziga xos xususiyati shundaki, tashkilotlar qimmatbaho texnikani sotib olishlari, uni ta'mirlash uchun mutaxassislarni yollashlari yoki maxsus dasturiy ta'minotni o'rnatishlari shart emas. Bulut xizmatlaridan foydalanish uchun Internetga kirish etarli. Bulut texnologiyalarining eng oddiy namunasi virtual xotira, masalan, Yandex disk, DropBox, Google-drive.

Bulut texnologiyalar quyidagi xususiyatlarga ega bo'lgan raqamli makon yoki ijara uchun taqdim etilgan hisoblash kuchi hisoblanadi:

- foydalanuvchi uchun zarur bo'lgan funktsiyalarni (ulanish tezligi, xotira miqdori, hisoblash kuchi, shuningdek, bulutni ijaraga olgan vaqtni) mustaqil tanlash qobiliyati.

- har qanday qurilma bilan bulut texnologiyasidan foydalanish imkoniyati.
- texnik mahsulot yetkazib beruvchi bilan muntazam aloqa talab etmasligi.
- foydalanuvchi faqat foydalanadigan xizmatlar to'plami uchun to'laydi.

Bulut texnologiyalari yordamida siz barcha an'anaviy buxgalteriya vazifalarini amalga oshirishingiz mumkin: moliyaviy, boshqaruv, soliq hisobini elektron shaklda saqlash va statistik hisobotlarni tuzish, dastlabki hisob-kitoblarni tuzish, soliqlar va sug'urta badallarini hisoblashni amalga oshirish.

1C firmasi bulut texnologiyasidan foydalanishning to'rtta usulini taqdim etadi: tashkilot ichida to'g'ridan-to'g'ri ishlaydigan bulut, xolding uchun bulut, mijoz bilan ishlash uchun bulut va dasturiy ta'minotni o'rnatmasdan Internet orqali ishlash uchun 1 CFresh texnologiyasi.

Iqtisodiyot rivojlanishining hozirgi bosqichida axborot texnologiyalari, bulutli dasturiy ta'minotni ahamiyatining yanada oshishi tabiiydir. Shubhasiz, iqtisodiyotning samaradorligiga nafaqat axborot texnologiyalarining qamrovi va infratuzilmaning mavjudligi, balki ishbilarmonlik muhiti, inson kapitali va muvaffaqiyatli boshqaruv instrumentlari kabi standart iqtisodiy mezonlar ham ta'sir ko'rsatadi. Binobarin, iqtisodiy taraqqiyot aynan ularga tayanadi, bu esa ushbu mezonlarning iqtisodiyot rivojlanishida avvalgiday muhim o'rin tutishini bildiradi. Shu o'rinda iqtisodiy taraqqiyot misoli sifatida buxgalteriya hisobida "bulut" dan foydalanishning afzalliklari va kamchiliklarini ko'rib chiqamiz. (1-jadval).

1-jadval
Buxgalteriya hisobida “bulut” dan foydalanish

Afzalliklari	Kamchiliklari
xarajatlarni kamaytirishi	uchinchi shaxslarga ichki foydalanish ma'lumotlarini taqdim etish zarurati
masofaviy erkin foydalanish imkoniyati	ko'pgina elektron hisob-kitoblar foydalanuvchilarga bixil standart to'plam taklif qiladi
ishonchlilik (texnik nosozliklar xavfi minimallashtiriladi)	Kerakliy vaqtda internetga ulanishning yo'qligi xavfi
har qanday vaqtda tizimda ishlash qobiliyati	kerakli darajadagi mutaxassislarning etishmasligi

XULOSA VA TAKLIFLAR

Raqamli iqtisodiyot zamonaviy buxgalterning imkoniyatlarini kengaytirmoqda, buxgalteriya hisobi sifati va tezkorligini oshiradi, turli xil hisobkitoblarni integratsiyalashning zamonaviy innovatsion yondashuvlarini shakllantiradi. Shaxsiy kompyuterlar va maxsus buxgalteriya dasturlari yordamida qog'oz ishini avtomatlashtirilgan hisob bilan almashtirish buxgalterni muntazam ishdan ozod qilish va ularning ish natijalarini yaxshilash imkonini berdi.

Bugungi kunda buxgalterning kundalik faoliyatiga tatbiq etiladigan barcha onlayn buxgalteriya operatsiyalarini, banklarni va axborot texnologiyalari portfellarini ishlab chiqarish imkonini beruvchi maxsus Internet-xizmatlar paydo bo'ldi. Bulutli texnologiyalar-axborotni saqlash va qayta ishlash uchun internetda bo'sh joy ijarasi xizmati. Bulutli texnologiyalar buxgalteriya hisobi uchun foydalanish uchun etarli afzalliklarga ega, ammo kamchiliklar ham mavjud, ularning asosiy qismi uzluksiz Internet aloqasi hisoblanadi.

Texnologiyadagi o'zgarishlar buxgalteriyaning o'zgarishiga olib keldi, bu esa olimlar va amaliyotchilarning asosiy tushunchalar modelini shakllantirish, qonunchilikni ishlab chiqish, me'yoriy hujjatlar, yangi raqamli iqtisodiyotda buxgalteriya hisobi bo'yicha ko'rsatmalar va qoidalarni ishlab chiqishni talab qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. O‘zbekiston Respublikasi prezidenti SH.M.Mirziyoevning 2020 yil 25 yanvardagi 2020 yil uchun eng muhim ustivor vazifalar haqidagi Oliy Majlisga Murojatnomasi. <https://kun.uz/uz/99444746>
2. Шамина, Е. В. Перспективы внедрения автоматизированных технологий в бухгалтерский учет / Е. В. Шамина, А. А. Филимонов // Актуальные направления научных исследований XXI века: теория и практика. — 2018. — № 2 (38). — С. 129-132.
3. Kunduzova, K. I. (2020). Ways to attract investment and improve its accounting. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 10(6), 216-221.
4. Qudbiyev, Nodir Tohirovich. (2021). Xalqaro moliyaviy hisob standartlariga o‘tish dolzarbligi - Relevance of the transition to international financial accounting standards. *SJ international journal of theoretical and practical research*, 1(2), 56–64.